

Bruksela, 17 stycznia 2024 r.
(OR. en)

5523/24

COH 4
SOC 30
AGRISTR 4
PECHE 25
CADREFIN 9
POLGEN 12

PISMO PRZEWODNIE

Od:	Sekretarz generalna Komisji Europejskiej (podpisała dyrektor Martine DEPREZ)
Data otrzymania:	15 stycznia 2024 r.
Do:	Thérèse BLANCHET, sekretarz generalna Rady Unii Europejskiej
Nr dok. Kom.:	COM(2024) 6 final
Dotyczy:	Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów Europejskie fundusze strukturalne i inwestycyjne Sprawozdanie za 2023 r. podsumowujące roczne sprawozdania z wdrażania programów w latach 2014–2020

Delegacje otrzymują w załączeniu dokument COM(2024) 6 final.

Załącznik: COM(2024) 6 final

KOMISJA
EUROPEJSKA

Bruksela, dnia 15.1.2024 r.
COM(2024) 6 final

**SPRAWOZDANIE KOMISJI DLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY,
EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU
REGIONÓW**

Europejskie fundusze strukturalne i inwestycyjne

**Sprawozdanie za 2023 r. podsumowujące roczne sprawozdania
z wdrażania programów w latach 2014–2020**

{SWD(2024) 2 final}

SPRAWOZDANIE KOMISJI DLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY, EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU REGIONÓW

Europejskie fundusze strukturalne i inwestycyjne

Sprawozdanie za 2023 r. podsumowujące roczne sprawozdania z wdrażania programów w latach 2014–2020

1. WPROWADZENIE

Unijne fundusze strukturalne i inwestycyjne (fundusze ESI) są największym zestawem narzędzi inwestycyjnych przewidzianym w wieloletnich ramach finansowych na lata 2014–2020 (budżet UE) i pozostają centralnym elementem strategii UE na rzecz wzrostu gospodarczego. Wspierają one spójność terytorialną, gospodarczą i społeczną regionów UE, inwestują w rozwój społeczny i przyczyniają się do zwiększania odporności UE na kryzysy, z którymi boryka się ona w ostatnich latach, oraz do odbudowy po nich.

Fundusze ESI obejmują:

- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR);
- Europejski Fundusz Społeczny (EFS);
- Fundusz Spójności (FS);
- Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW);
- Europejski Fundusz Morski i Rybacki (EFMR).

Ze sprawozdania wynika, że fundusze ESI, charakteryzujące się długim okresem planowania i wdrażania, nadal zapewniają stabilne i przewidywalne ramy dla inwestycji publicznych i prywatnych we wszystkich regionach UE.

W sprawozdaniu (sporządzonym w czasie, gdy do końca okresu wydatkowania funduszy ESI na lata 2014–2020 pozostał rok) wykazano stałe postępy we wdrażaniu. Podkreślono w nim w szczególności szeroki zakres inwestycji w ramach tych instrumentów i ich rzeczywisty wpływ na ludzi, przedsiębiorstwa i władze regionalne. Pokazano również elastyczność ram, które udało się dostosować, aby zapewnić rozwiązania w odpowiedzi na pandemię COVID-19, niesprowokowaną agresję Rosji na Ukrainę, a ostatnio kryzys energetyczny.

Oprócz koncentrowania się na długoterminowej konkurencyjności i celach społecznych fundusze ESI były wyrazem solidarności i wspólnoty UE. Pomogły one państwom członkowskim zaopiekować się uchodźcami, zapewnić wsparcie małym i średnim przedsiębiorstwom (MŚP) oraz gospodarstwom domowym znajdującym się w trudnej sytuacji, a także złagodzić presję na budżety krajowe. Stały się ratunkiem dla MŚP i gospodarstw domowym znajdującym się w trudnej sytuacji podczas pandemii COVID-19 i kryzysu energetycznego.

W 2022 r. fundusze ESI uzupełniono kwotą 11 mld EUR z drugiej transzy Wsparcia na rzecz odbudowy służącej spójności oraz terytoriom Europy (REACT-EU). Dodatkowe zasoby wykorzystano na wsparcie projektów inwestycyjnych, które wzmacniają zdolności

naprawcze w sytuacjach kryzysowych i przyczyniają się do ekologicznej i cyfrowej odbudowy gospodarki zwiększającej jej odporność, m.in. na wsparcie utrzymania miejsc pracy, mechanizmy zmniejszonego wymiaru czasu pracy i wsparcie dla osób samozatrudnionych.

W odpowiedzi na pełnoskalową inwazję Rosji na Ukrainę w 2022 r. UE zdecydowanie wsparła Ukrainę i wyraziła swoją solidarność z narodem ukraińskim. Aby sprostać konsekwencjom inwazji, UE uzgodniła szereg instrumentów służących zaspokojeniu podstawowych potrzeb osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji. UE szybko okazała solidarność z Ukrainą za pomocą dwóch instrumentów: działań polityki spójności na rzecz uchodźców w Europie (CARE – przyjętego w kwietniu 2022 r.) i elastycznej pomocy dla terytoriów (FAST-CARE – przyjętej w październiku 2022 r.). Zapewniły one dodatkową płynność, elastyczność i uproszczenie w finansowaniu pilnych potrzeb w terenie.

Niedawno przyjęty w grudniu 2022 r. instrument wspierania przystępnej cenowo energii (SAFE) umożliwił zapewnienie wsparcia z funduszy polityki spójności gospodarstwom domowym, pracownikom i MŚP znajdującym się w trudnej sytuacji z powodu zwiększonych kosztów energii.

Niezależnie od stałej gotowości UE do pomocy w odbudowie po wielu kryzysach fundusze ESI w dalszym ciągu promowały inwestycje na rzecz wzrostu gospodarczego i tworzenia miejsc pracy w sposób sprzyjający włączeniu społecznemu, wspierania rozwoju kapitału ludzkiego i zachęcania do unijnej współpracy terytorialnej. Do końca września 2023 r. państwa członkowskie wydały około 630 mld EUR⁽¹⁾. Rezultaty są konkretne i bardzo wyraźne:

- w ramach projektów wsparto 5 mln przedsiębiorstw⁽²⁾;
- utworzono 370 000 nowych miejsc pracy, a ponadto w sektorze rybołówstwa i akwakultury utrzymano prawie 48 000 miejsc pracy i utworzono ponad 6 500 nowych;
- zainstalowano 6 000 MW⁽³⁾ dodatkowej mocy w zakresie produkcji energii odnawialnej (co odpowiada około 2 400 turbinom wiatrowym);
- poprawiono charakterystykę energetyczną ponad 550 000 gospodarstw domowych;
- 17 mln osób ochroniono przed powodzią, a 15 mln osób przed pożarami lasów;
- ulepszono świadczenia zdrowotne dla ponad 63 mln osób;
- 64,5 mln uczestników skorzystało ze środków służących poprawie możliwości zatrudnienia (ponad 10,2 mln z nich zdobyło kwalifikacje);

⁽¹⁾ Dane te obejmują dofinansowanie unijne i współfinansowanie krajowe; opierają się one na danych przekazanych przez państwa członkowskie do 31 października 2023 r. z datą graniczną 30 września 2023 r., zgodnie z wymogiem zawartym w art. 112 rozporządzenia (UE) nr 1303/2013.

⁽²⁾ Celem wszystkich funduszy ESI jest wspieranie przedsiębiorstw, w szczególności mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw. W ramach wybranych projektów wsparcie otrzyma (lub już otrzymało) 2 370 000 przedsiębiorstw w ramach EFRR, 2 030 000 przedsiębiorstw w ramach EFS, a także 543 000 przedsiębiorstw z obszarów wiejskich w ramach EFRROW (wsparcie dla 211 000 młodych rolników oraz inwestycje w aktywa rzeczowe w 332 000 gospodarstw rolnych).

⁽³⁾ Zgłoszone wartości wskaźników związanych z infrastrukturą w ramach polityki spójności (takich jak produkcja energii lub ochrona przeciwpowodziowa) nie obejmują danych Interreg ze względu na ich odmienny zakres.

- udzielono wsparcia 4,1 mln osób z niepełnosprawnościami i nieco ponad 9,1 mln osób z grup zmarginalizowanych, takich jak migranci, osoby cudzoziemskiego pochodzenia i członkowie mniejszości;
- wsparcie otrzymało 2,8 mln projektów służących zwiększeniu konkurencyjności sektora rolnego i przedsiębiorstw wiejskich oraz tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy na obszarach wiejskich;
- wybrano 35 mln ha gruntów rolnych (20 % wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych) do wsparcia w zakresie gospodarowania gruntami, aby lepiej chronić różnorodność biologiczną i europejskie krajobrazy;
- ponad 150 000 gospodarstw rolnych otrzymało wsparcie na produkcję wysokiej jakości produktów rolno-spożywczych, a wsparcie przyznano również rynkom lokalnym i krótkim łańcuchom dostaw.

W niniejszym sprawozdaniu, zgodnie z wymogami art. 53 rozporządzenia (UE) nr 1303/2013 ⁽⁴⁾, przedstawiono postępy we wdrażaniu funduszy ESI w dziewiątym roku dziesięcioletniego cyklu realizacji. Obejmuje ono realizację finansową, a także postępy w zakresie wspólnych wskaźników do końca 2022 r. (który jest ostatnim pełnym rokiem, dla którego dostępne są pełne dane dotyczące realizacji). W sprawozdaniu przedstawiono również najnowsze dostępne dane finansowe z końca września 2023 r., o ile były one dostępne.

2. PRZEGLĄD REALIZACJI

2.1. Realizacja finansowa ⁽⁵⁾

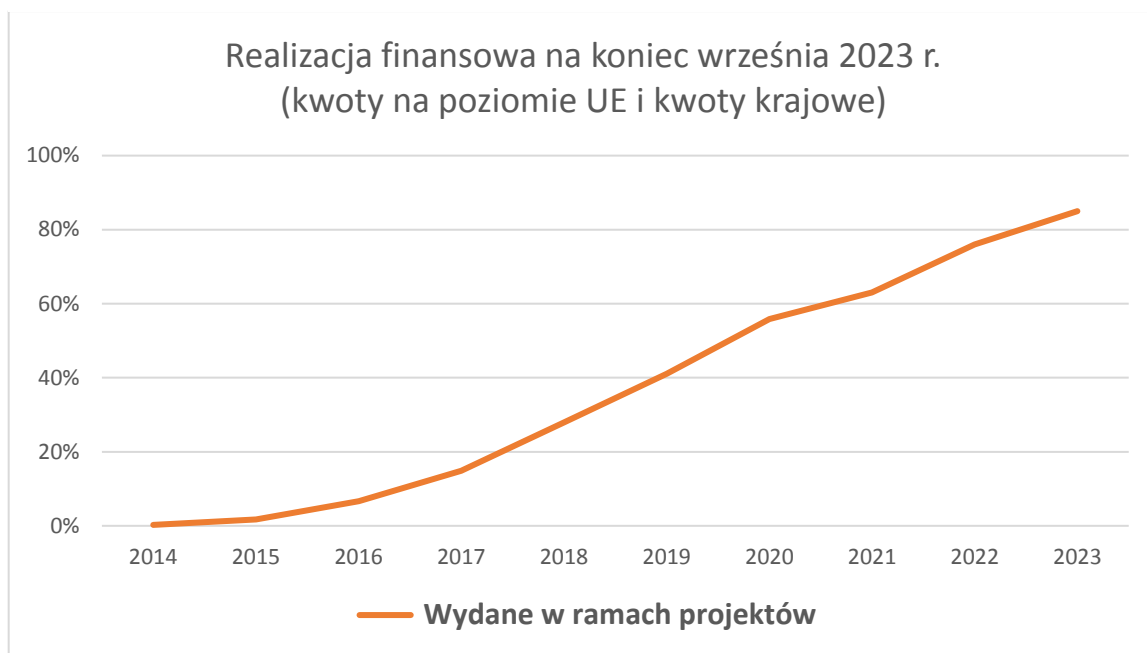
W ramach pięciu funduszy ESI w okresie programowania 2014–2020 udostępniono środki UE w wysokości 546 mld EUR, co oznacza, że łączna kwota inwestycji w gospodarkę UE, z uwzględnieniem współfinansowania krajowego, wynosi 741 mld EUR. Koszty ponoszone przez beneficjentów projektów kwalifikują się do współfinansowania z funduszy ESI do końca 2023 r. ⁽⁶⁾

Na poniższym wykresie przedstawiono kształtowanie się łącznej kwoty środków wydanych w ramach projektów w cyklu realizacji w stosunku do łącznej planowanej kwoty. Kwoty te pozostają wskaźnikiem poziomu zaangażowania w realizację celów, ponieważ państwa członkowskie mogą wnioskować o dostosowania planowanych kwot. Niektóre sprawozdania roczne państw członkowskich odnoszą się na przykład do wyzwań związanych z realizacją konkretnych projektów lub ze zdolnością absorpcyjną, co może prowadzić do dostosowań w okresie poprzedzającym zakończenie okresu realizacji. Na koniec 2022 r. w ramach projektów wydano 76 % całkowitej planowanej kwoty. Zgodnie z najnowszymi danymi finansowymi dostępnymi na koniec września 2023 r. w ramach projektów wydano 85 % całkowitej wartości planowanych inwestycji.

⁽⁴⁾ [ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY \(UE\) NR 1303/2013](#) z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego; Dz.U. L 347 z 20.12.2013, s. 320.

⁽⁵⁾ Szczegółowe informacje dotyczące realizacji finansowej w podziale na fundusze i państwa członkowskie przedstawiono w załącznikach.

⁽⁶⁾ W przypadku EFRROW koszty kwalifikują się do końca 2025 r.

Jeżeli chodzi o płatności dokonane przez Komisję, na koniec 2022 r. na rzecz państw członkowskich wypłacono 412 mld EUR (75 % zasobów UE na cały okres). Pod koniec września 2023 r. kwota ta wzrosła do 460 mld EUR, zwiększając płatności do 84 % planowanych kwot UE. W bardziej szczegółowym ujęciu wskaźnik absorpcji środków z EFRR, Funduszu Spójności i EFS jest prawie identyczny z poziomem odnotowanym na koniec września 2015 r., który był ostatnim rokiem kwalifikowalności w ramach okresu programowania 2007–2013. Doświadczenia z poprzednich okresów programowania pozwalają przypuszczać, że wskaźnik wydatkowania będzie nadal przyspieszał aż do czasu zamknięcia programów ⁽⁷⁾.

Jednocześnie w 2022 r. umorzono 66,75 mln EUR⁽⁸⁾. Komisja stale monitoruje programy osiągające gorsze wyniki, aby wspierać je w lepszym wdrażaniu środków.

Ponadto należy zauważyć, że zagregowany obraz przedstawiony w niniejszym sprawozdaniu ukrywa istotne różnice między państwami członkowskimi. Szczegółowy obraz realizacji finansowej w poszczególnych państwach członkowskich znajduje się w załącznikach.

2.2. Reakcja na pandemię COVID-19

W odpowiedzi na pandemię COVID-19 UE przyjęła największy jak dotąd pakiet na rzecz odbudowy, aby wyjść z kryzysu odporniejszą i wesprzeć cyfrową i ekologiczną transformację Europy. W ramach pakietu przyjęto m.in. Wsparcie na rzecz odbudowy służącej spójności oraz terytoriom Europy (REACT-EU), a także Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności, jako największy element finansowania w ramach NextGenerationEU. W 2022 r. udostępniono drugą transzę REACT-EU o wartości 11 mld

⁽⁷⁾ Organy administracji krajowej zwykle składają wnioski o zwrot do Komisji pod koniec roku budżetowego.

⁽⁸⁾ Kwota ta obejmuje 49,4 mln EUR umorzonych środków z EFRR i FS, 15,7 mln EUR umorzonych środków z EFRRROW i 1,65 mln EUR umorzonych środków z EFMR. W 2022 r. nie dokonano umorzeń z EFS.

EUR. Do końca 2022 r. w ramach EFRR i EFS zaprogramowano pełną kwotę 50,6 mld EUR. Do końca września 2023 r. w ramach programów wypłacono 26,2 mld EUR.

Finansowanie trafiło do zakładów opieki zdrowotnej, naukowców, właścicieli przedsiębiorstw, pracowników i osób znajdujących się w trudnej sytuacji, umożliwiając zakup 3,7 mld sztuk środków ochrony indywidualnej i około 12 500 respiratorów, a także wspierając ponad 920 000 przedsiębiorstw⁽⁹⁾.

Od września 2023 r. przeznaczono 8,7 mld EUR na zielone inwestycje w ramach REACT-EU (w tym 6,6 mld EUR na działania w dziedzinie klimatu) oraz 3,1 mld EUR na gospodarkę cyfrową; 8,7 mld EUR na przedsiębiorstwa i wsparcie biznesu; 8,8 mld EUR na sektor zdrowia oraz 12,7 mld EUR na instrumenty rynku pracy.

Zgodnie z planem działania Europejskiego filaru praw socjalnych – w kontekście polityki spójności, w ramach REACT-EU, EFS jest głównym funduszem wykorzystywanym do wspierania usług społecznych, utrzymania zatrudnienia oraz wsparcia dla słabszych grup społecznych. Jest to realizowane poprzez upowszechnianie wsparcia na rzecz rozwiązań w zakresie pracy w zmniejszonym wymiarze czasu, dodatkowego wynagrodzenia dla personelu opieki zdrowotnej, sprzętu informatycznego, sprzętu ochronnego i usług dla słabszych grup społecznych.

W ramach EFMR wprowadzono wsparcie w sytuacjach nadzwyczajnych w celu zrekompensowania tymczasowego zaprzestania działalności połowowej oraz zawieszenia lub ograniczenia produkcji i przetwórstwa w kontekście pandemii COVID-19. 210 mln EUR ze środków EFMR przeznaczono na łagodzenie skutków pandemii COVID-19, z czego ponad połowę (59 %) na łagodzenie skutków tymczasowego zaprzestania działalności połowowej.

Przykłady projektów finansowanych z funduszy ESI, które przyczyniają się do zapewnienia odpowiedniej reakcji na COVID-19

We Włoszech i Hiszpanii znaczną część kampanii szczepień przeciwko wirusowi wywołującemu COVID-19 współfinansowano ze środków REACT-EU. Na pozyskanie dawek szczepionek potrzebnych do ochrony całej ludności obu krajów przeznaczono ponad 2,5 mld EUR.

Dzięki projektowi „Plan cyfrowy” realizowanemu w Montpellier we Francji REACT-EU przyczynił się do rozwiązania ujawnionego podczas pandemii COVID-19 problemu niedoboru sprzętu cyfrowego w lokalnych szkołach. Dotacja w wysokości 3,5 mln EUR z REACT-EU umożliwiła wyposażenie każdego nauczyciela w laptop, a każdej klasy w projektor wideo w celu zapewnienia ciągłości nauczania, a także modernizacji metod nauczania i uczenia się. Pomoże to zwiększyć wiedzę i umiejętności cyfrowe, ograniczyć niepowodzenia szkolne i zapewnić ciągłość nauczania w przypadku nowego kryzysu zdrowotnego.

W Finlandii [projekt KoroKausi finansowany z EFRROW](#) pomógł rolnikom przezwyciężyć spowodowany pandemią COVID-19 poważny niedobór pracowników sezonowych, który groził upadłością szeregu gospodarstw. W ramach projektu udzielono pomocy w znalezieniu pracowników niemal wszystkim gospodarstwom rolnym, które zwróciły się o pomoc. Przeprowadzono kampanie komunikacyjne i utworzono internetową platformę do tworzenia sieci kontaktów, na której zarejestrowano około 7 000 użytkowników, a liczba dostępnych miejsc pracy w gospodarstwach rolnych dochodziła do ok. 2 100.

⁽⁹⁾ Informacje te są dostępne w [tablicy danych dotyczących COVID-19](#) na platformie otwartych danych w obszarze spójności.

Podobne projekty w odpowiedzi na pandemię COVID-19 sfinansowano z EFRROW w kilku innych państwach członkowskich.

3. REALIZACJA W PODZIALE NA GŁÓWNE TEMATY

W dalszych sekcjach przedstawiono przegląd osiągnięć funduszy ESI w podziale na główne obszary polityki i tematy, zgodnie z informacjami przekazanymi przez państwa członkowskie na koniec 2022 r.

3.1. Inteligentny wzrost gospodarczy

Wykorzystanie funduszy ESI do propagowania badań naukowych i innowacji ma kluczowe znaczenie dla pomocy państwom członkowskim i regionom w tworzeniu warunków niezbędnych dla wzrostu gospodarczego w terenie. Wspieranie innowacji za pomocą strategii inteligentnej specjalizacji ma kluczowe znaczenie dla szeregu priorytetów Komisji (w szczególności dla Europejskiego Zielonego Ładu, gospodarki służącej ludziom oraz przystosowywania Europy do ery cyfrowej).

Do końca 2022 r. odnotowano następujące osiągnięcia:

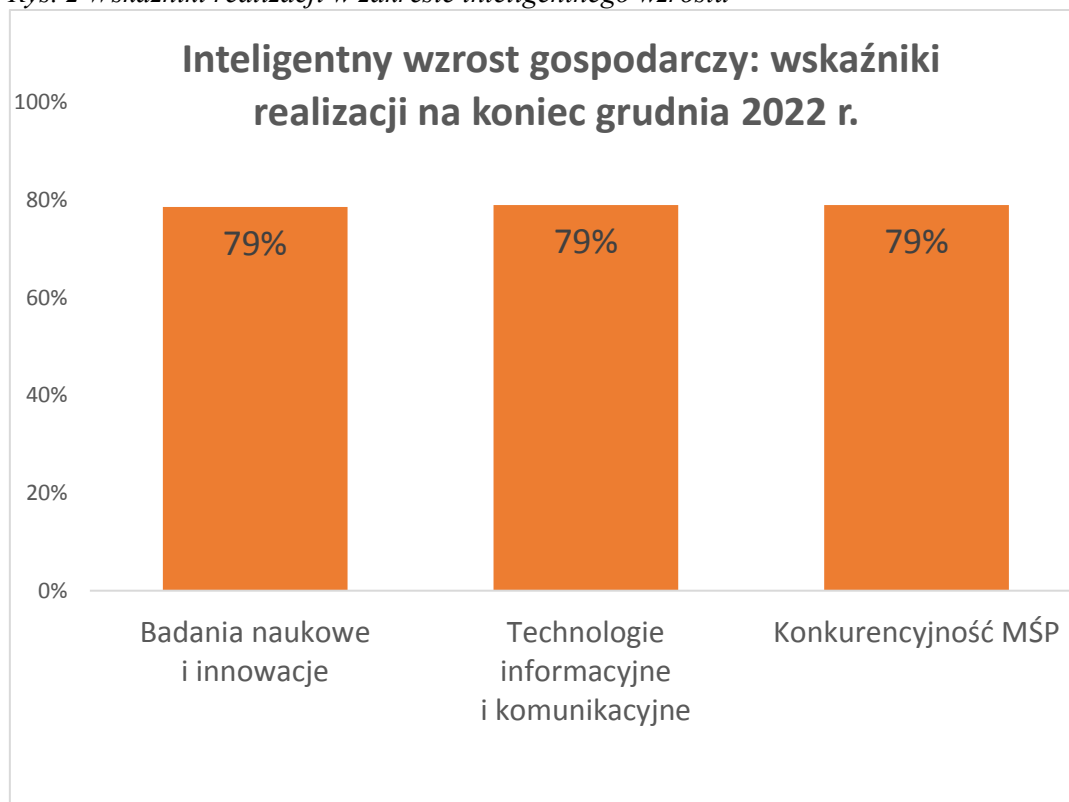
- wsparcie otrzymało około 5 mln MŚP, czyli o 25 % więcej niż na koniec 2021 r. (4 mln przedsiębiorstw);
- ponad 75 000 przedsiębiorstw współpracowało z instytucjami badawczymi;
- około 37 000 przedsiębiorstw wprowadziło na rynek nowe produkty, dzięki czemu przekroczono ustalony w programach cel 32 000 przedsiębiorstw;
- dzięki projektom finansowanym z EFRR ponad 7,8 mln gospodarstw domowych korzystało już z lepszego dostępu szerokopasmowego; oczekuje się, że do końca 2023 r. z lepszego dostępu do sieci szerokopasmowej będzie korzystać niemal 12 mln gospodarstw domowych;
- na obszarach wiejskich udzielono wsparcia z EFRROW w łącznej wysokości ponad 1,1 mld EUR na rzecz ponad 1 900 operacji inwestycyjnych w celu zwiększenia dostępności, wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych. Ponad 5,1 mln osób na obszarach wiejskich skorzystało z ulepszonej infrastruktury lub usług informatycznych.

Inwestycje na rzecz inteligentnego wzrostu stanowią około 28 % całkowitego finansowania w ramach funduszy ESI. 211 mld EUR przeznaczono na trzy tematy, które są częścią rozdziału dotyczącego inteligentnego wzrostu: **badania naukowe i innowacje** (74 mld EUR), **technologie informacyjno-komunikacyjne** (19 mld EUR) oraz **konkurencyjność MŚP** (118 mld EUR)⁽¹⁰⁾.

Do końca 2022 r. beneficjentom projektów wypłacono już 166 mld EUR (co stanowi 79 % przydziału na ten rozdział). Oznacza to wzrost o 16 punktów procentowych w porównaniu z rokiem poprzednim. Na poniższym rysunku przedstawiono bardziej szczegółowy podział wskaźnika realizacji dla każdego z trzech tematów.

⁽¹⁰⁾ Kwoty zagregowane w odniesieniu do głównych obszarów polityki są wyższe niż kwoty szczegółowe w podziale na cele tematyczne zawarte w załączniku 1.1. Wynika to z ponownego przypisania inwestycji zgłoszonych w ramach „wielorakich celów tematycznych”.

Rys. 2 Wskaźniki realizacji w zakresie inteligentnego wzrostu

Nie zaobserwowano istotnych różnic, jeżeli chodzi o postępy finansowe w realizacji poszczególnych tematów. W przypadku inwestycji w działania w obszarze badań naukowych i innowacji wydano już 79 % całkowitej planowanej kwoty. Jest to porównywalne z tematem technologii informacyjno-komunikacyjnych, w którym wydano 79 % wszystkich zaplanowanych kwot.

Fundusze ESI zapewniają również przedsiębiorstwom możliwość rozwijania się, zwiększania swojej produktywności i konkurencyjności oraz wprowadzania innowacyjnych rozwiązań. Ogółem kwotę 118 mld EUR (16 % całkowitego budżetu) planuje się przeznaczyć na zwiększenie konkurencyjności unijnych MŚP, co stanowi największy pojedynczy temat w budżecie. Do końca 2022 r. wydano już 79 % planowanej kwoty.

Przykłady projektów finansowanych z funduszy ESI przyczyniających się do inteligentnego wzrostu

Z regionalnego włoskiego programu EFRR-Sycylia 7,5 mln EUR przeznaczono na wsparcie infrastruktury badawczej dla [Śródziemnomorskiego Instytutu Transplantacji i Zaawansowanych Terapii Specjalistycznych](#) (ISMETT). ISMETT, będący centrum doskonałości ds. transplantacji i szpitalem referencyjnym dla całego regionu Morza Śródziemnego, uczestniczy w ważnych projektach badawczych zmierzających do zapewnienia pacjentom najbardziej zaawansowanych terapii w przypadku schyłkowej niewydolności ważnych organów.

Projekt [Sustainable Bottom Line 2.0](#) otrzymał 1,8 mln EUR z EFRR na pomoc MŚP w regionie stołecznym Danii w rozwoju ekologicznej działalności o obiegu zamkniętym. Około 100 przedsiębiorstw otrzymało ocenę potencjału w zakresie obiegu zamkniętego, a ok. 80 przedsiębiorstw opracowało ekologiczne modele biznesowe o obiegu zamkniętym, które doprowadziły do efektywności energetycznej i zasobooszczędności, poprawy konkurencyjności i zwiększenia potencjału wzrostu. W rezultacie emisja gazów cieplarnianych zmniejszyła się o prawie 7 000 ton, zużycie energii spadło o prawie 100 000 gigadżuli (GJ), a zużycie materiałów zmniejszyło się o prawie 2 000 ton.

W rozwój [ośrodka szkolenia praktycznego](#) w Ośrodku Technicznego Szkolenia Zawodowego w Kownie na Litwie zainwestowano w ramach EFRR około 4 mln EUR. Projekt polegał na modernizacji pomieszczeń, stworzeniu nowoczesnego środowiska szkolenia specjalistów w zakresie napraw statków powietrznych oraz zakup specjalistycznego sprzętu szkoleniowego. W ramach projektu stworzono pierwszą na Litwie bazę szkoleń praktycznych w zakresie napraw statków powietrznych i pojazdów hybrydowych.

EFRR zapewnił wsparcie dla [Centrum Doskonałości CYENS](#) w Nikozji na Cyprze. Centrum integruje badania naukowe i innowacje przemysłowe w celu promowania zrównoważonego rozwoju naukowego, technicznego i gospodarczego. Ułatwia wykorzystywanie wyników badań i wspiera innowacyjne przedsiębiorstwa typu start-up w takich dziedzinach jak interaktywne media, inteligentne systemy, powstające technologie (np. sztuczna inteligencja i sieć 5G) oraz powiązanie sztuki z techniką. Centrum promuje środki, które przynoszą korzyści zarówno Grekom cypryjskim, jak i Turkom cypryjskim.

W ramach EFMR wsparto Wageningen University & Research w Niderlandach w opracowywaniu narzędzia cyfrowego umożliwiającego wdrożenie „[w pełni udokumentowanego rybołówstwa](#)”. Narzędzie wykorzystuje sztuczną inteligencję do

automatycznego rozpoznawania gatunku i wielkości każdej ryby, ułatwiając w ten sposób postępowanie z rybami i rejestrowanie połowów na statkach, a także dostarczając cennych danych na potrzeby zarządzania rybołówstwem. Narzędzie to zwiększa przejrzystość nie tylko dla samego sektora, ale również dla konsumentów i organizacji pozarządowych. Może ono również ułatwić wszystkim partnerom zarządzanie rybołówstwem.

W ramach projektu „[North Sweden Cleantech](#) – przyjazny dla klimatu przyszłościowy ośrodek innowacyjny” wspierano przedsiębiorstwa działające w dziedzinie czystej technologii, technologii ekologicznej i zrównoważonych rozwiązań. Z EFRR przeznaczono 1 mln EUR na wzmocnienie zdolności innowacyjnych MŚP. Platforma zapewnia wsparcie w zakresie rozwoju przedsiębiorstw i służy jako forum tworzenia sieci kontaktów dla ponad 100 przedsiębiorstw w północnej Szwecji.

W Portugalii w ramach programu Lizbona 2020 sfinansowano [Instytut Biologii Eksperymentalnej i Technologicznej \(IBET\)](#), przeznaczając kwotę 7,7 mln EUR na wzniesienie budynku z pomieszczeniami laboratoryjnymi oraz platformami analitycznymi i służącymi produkcji ekologicznej. W rezultacie w nowym budynku zapoczątkowano nowy cykl postępu naukowo-technicznego,

w szczególności w drodze partnerstw z przemysłem biofarmaceutycznym (głównie w dziedzinie szczepionek oraz terapii genowej i komórkowej). Budynek stanowi krok naprzód pod względem efektywności energetycznej dzięki systemom zacielenia, modułom oczyszczania powietrza z odzyskiem energii, scentralizowanemu systemowi zarządzania technicznego i inteligentnemu oświetleniu. Po osiągnięciu pełnej funkcjonalności do 2025 r. będzie w nim pracować zespół składający się z 25 techników.

W Irlandii w ramach EFRROW wsparcie na budowę własnej wspólnotowej sieci szerokopasmowej otrzymały wsie Piltown i Fiddown (południowo-wschodnia Irlandia), których nie uwzględniono w krajowym planie dotyczącym sieci szerokopasmowych. [Projekt Broadband 4 Our Community](#) stał się wzorcem innowacji społecznych i finansowych i był w stanie pozyskać współfinansowanie od lokalnych przedsiębiorstw w celu wsparcia i ułatwienia instalacji infrastruktury niezbędnej do stworzenia sieci światłowodowej doprowadzanej do lokali. Projekt zapewnił 750 gospodarstwom domowym i przedsiębiorstwom w Piltown i Fiddown dostęp do szybkiego internetu.

3.2. Trwały wzrost gospodarczy

Fundusze ESI wspierają inwestycje w neutralną dla klimatu i czystą gospodarkę o obiegu zamkniętym, a także w środowisko i działania służące przystosowaniu się do zmiany klimatu. Przyczyniają się zatem w istotnym stopniu do osiągnięcia celów wyznaczonych w Europejskim Zielonym Ładzie.

Do końca 2022 r. odnotowano następujące wymierne osiągnięcia:

- zainstalowano już 6 000 MW zdolności produkcyjnych energii ze źródeł odnawialnych (cel wynosi 8 700 MW);

- ponad 550 000 gospodarstw domowych skorzystało z lepszych warunków charakterystyki energetycznej (celem jest 620 000 gospodarstw domowych);
- co roku oszczędzano 3,5 TWh zużycia energii w budynkach publicznych (docelowa ograniczenie wynosi 6,5 TWh);
- środki ochrony przeciwpowodziowej zmniejszyły narażenie na powódzie w przypadku 20 mln osób, z czego 17 mln osób już teraz jest mniej narażone na ryzyko powodziowe dzięki realizacji wspieranych inwestycji;
- za sprawą lepszego gospodarowania gruntami rolnymi i leśnymi nadal czyniono postępy w zakresie przywracania, ochrony i wzmacniania ekosystemów, w tym różnorodności biologicznej, wody i gleby, sekwestracji dwutlenku węgla i ochrony węgla oraz ograniczania emisji gazów cieplarnianych i amoniaku w rolnictwie. Pod koniec 2022 r. UE przekroczyła już swoje cele na 2025 r. w tych obszarach;
- 1,8 mld EUR, czyli niemal 34 % łącznego wsparcia z EFMR przewidzianego dla sektorów rybołówstwa i akwakultury, przydzielono na działania w obszarze zachowania i ochrony środowiska naturalnego (np. przez ochronę obszarów Natura 2000) oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i zmniejszania ilości odpadów.

Inwestycje na rzecz zrównoważonego wzrostu stanowią około 37 % całkowitego finansowania w ramach funduszy ESI. Na cztery tematy uwzględnione w rozdziale poświęconym zrównoważonemu wzrostowi gospodarczemu zaplanowano 273 mld EUR. Obejmują one inwestycje w: **gospodarkę niskoemisyjną** (55 mld EUR), **środki w zakresie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku** (51 mld EUR), **ochronę środowiska i efektywne gospodarowanie zasobami** (90 mld EUR) oraz wsparcie dla **infrastruktur sieciowych w transporcie i energetyce** (77 mld EUR).

Do końca 2022 r. wydatki wyniosły 217 mld EUR (80 % łącznej planowanej kwoty na ten rozdział). Na poniższym rysunku przedstawiono bardziej szczegółowy podział wskaźnika realizacji dla każdego z czterech tematów.

Rys. 3 Wskaźniki realizacji w zakresie trwałego wzrostu gospodarczego

Zaobserwowano istotne różnice, jeżeli chodzi o postępy finansowe w realizacji poszczególnych tematów. Przystosowanie się do zmiany klimatu i zapobieganie ryzyku to temat, w którym postęp jest najszybszy (do końca 2022 r. wydano już 84 % całkowitego budżetu). Inwestycje w infrastruktury sieciowe w transporcie i energetyce nadal rosną (wydano już 83 % wszystkich zaplanowanych kwot). Ochrona środowiska i efektywne gospodarowanie zasobami zajmuje kolejne miejsce pod względem wydatkowania (wydano już 78 % całkowitego budżetu, czyli nieco poniżej średniej dla celu dotyczącego trwałego wzrostu gospodarczego). Tematem, w którym cele realizowane są najsłabiej, jest gospodarka niskoemisyjna (wydano jak dotąd zaledwie 73 % całkowitego budżetu).

Fundusze ESI stanowiły główne źródło wsparcia publicznego UE na rzecz czystej energii. Dzięki nim finansowane są projekty na rzecz efektywności energetycznej obejmujące renowację budynków oraz rozwój odnawialnych źródeł energii i sieci energetycznych. Umożliwiło to kilku państwom członkowskim opracowanie zakrojonych na szeroką skalę programów renowacji budynków mieszkalnych, dzięki czemu tysiące gospodarstw domowych odnosi obecnie korzyści w postaci niższych rachunków za energię i większego komfortu. MŚP otrzymały również wsparcie na rzecz poprawy efektywności energetycznej, obniżenia kosztów energii i poprawy konkurencyjności.

Znaczne wsparcie zapewniono również w celu pobudzenia inwestycji w odnawialne źródła energii (np. energię morską oraz wdrażanie energii słonecznej lub wiatrowej w społecznościach energetycznych i małych instalacjach). Przyczyniło się to do zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego oraz stworzenia nowych miejsc pracy i przedsiębiorstw w unijnym sektorze energii odnawialnej. Fundusze ESI są wykorzystywane na potrzeby inwestycji w kluczową infrastrukturę elektryczną i gazową, która odgrywa obecnie zasadniczą rolę w zapewnieniu funkcjonowania wewnętrznego rynku energii.

Monitorowanie wsparcia na rzecz działań w dziedzinie klimatu

UE ustanowiła ogólny cel w zakresie wydatków na działania związane z klimatem w wysokości co najmniej 20 % budżetu UE na lata 2014–2020. Z funduszy ESI przeznaczają się 26 % całkowitego budżetu na cele związane z działaniami w dziedzinie klimatu. Do realizacji tych celów przyczyniają się m.in. inwestycje w gospodarkę niskoemisyjną, gospodarkę o obiegu zamkniętym, zapobieganie ryzyku, ochronę środowiska, ekologiczną mobilność w miastach oraz działania w obszarze badań naukowych i innowacji.

Do końca 2022 r. na projekty w ramach EFRROW wydano 25,3 mld EUR. W ramach EFRROW współfinansowano szeroki zakres działań, przeznaczając łącznie 58 % (78,7 mld EUR) całkowitej alokacji z EFRROW związanej z działaniami w dziedzinie klimatu.

Niektóre państwa członkowskie zgłaszają jednak wyzwania związane z realizacją programów (m.in. projektów przyczyniających się do osiągnięcia celów klimatycznych). Komisja stale monitoruje programy osiągające gorsze wyniki, aby wspomóc je w lepszym realizowaniu działań. W załączniku 3 przedstawiono więcej szczegółowych informacji na temat kwoty przydziału i wydatków z innych funduszy na działania w dziedzinie klimatu⁽¹¹⁾.

Przykłady projektów finansowanych z funduszy ESI, przyczyniających się do trwałego wzrostu gospodarczego:

[Odnowiona sieć kolejowa na Morawach Południowych](#) była jedną z największych inwestycji w ramach polityki spójności w Czechach. Renowacja tej linii wiązała się również z nabyciem 37 nowych pociągów elektrycznych. Przyczyni się to do zmniejszenia natężenia ruchu w godzinach szczytu na uczęszczanej linii kolejowej na Morawach Południowych, która co roku obsługuje około 22 mln pasażerów. Na projekt ten przeznaczono środki w wysokości 223 mln EUR w ramach polityki spójności (całkowity

budżet projektu wyniósł 265 mln EUR).

W Karyntii w Austrii z funduszy REACT-EU wsparto projekt [LOCA2Transformation](#). Jego celem było zwiększenie świadomości przedsiębiorstw działających w energochłonnych sektorach tradycyjnych w Dolnej Karyntii na temat neutralności klimatycznej oraz pomoc tym przedsiębiorstwom w realizacji celów Europejskiego Zielonego Ładu. Naukowcy z Uniwersytetu Alpen Adria i ośrodka badań naukowych Joanneum Research przeprowadzili ankietę wśród przedsiębiorstw, zorganizowali

⁽¹¹⁾ Działania w dziedzinie klimatu w ramach polityki spójności można obserwować za pomocą [narzędzia monitorowania wydatków na cele związane z klimatem](#) w ramach platformy otwartych danych w obszarze spójności.

warsztaty i opracowali [podręcznik](#) dla przedsiębiorstw, pokazujący, jakie możliwe zmiany modeli biznesowych sprzyjałyby osiągnięciu celów Zielonego Ładu.

Francuska wyspa Reunion wprowadziła system [bonów fotowoltaicznych](#), aby umożliwić tworzenie instalacji fotowoltaicznych w prywatnych gospodarstwach domowych podłączonych do publicznego systemu dystrybucji energii elektrycznej. Wkład z EFRR w realizację tego projektu wyniósł 5,7 mln EUR (prawie 85 % całkowitego budżetu projektu). Projekt przyczynia się do zmniejszenia śladu węglowego i opracowania lokalnego modelu produkcji ekologicznej energii oraz zaspokajania potrzeby obywateli, zachęcając ich do aktywnego udziału w transformacji energetycznej Reunionu.

Dzięki Funduszowi Spójności Bułgaria zainwestowała 42 mln EUR w ważny projekt służący poprawie transportu miejskiego i jakości powietrza w Sofii poprzez nabycie 29 nowoczesnych tramwajów. Modernizacja ta nie tylko ograniczyła emisje, ale także obniżyła koszty utrzymania i energii elektrycznej, a jednocześnie zwiększyła efektywność operacyjną. Promowanie korzystania z tramwajów zamiast samochodów prywatnych jest ważnym krokiem w kierunku czystszej atmosfery i zrównoważonego transportu miejskiego w Sofii.

W Słowenii w ramach Funduszu Spójności zainwestowano w lepsze pociągi dla osób dojeżdżających do pracy, przeznaczając 101 mln EUR na modernizację linii kolejowej Maribor–Šentilj. Obecnie między drugim co do wielkości miastem Słowenii a granicą austriacką codziennie kursują 84 pociągi (zamiast 67), jest 18 km nowych torów, 12 km ekranów akustycznych, są też zmodernizowane stacje z parkingami typu „parkuj i jedź”.

EFMR zapewnił wsparcie finansowe na rzecz projektu [PuertAlMar](#) w porcie Vigo w Hiszpanii. Port realizuje ambitną strategię niebieskiego wzrostu, która obejmuje cel odbudowy ekosystemów morskich na obszarze portu oraz współpracy ze społeczeństwem w celu

podniesienia świadomości na temat różnorodności biologicznej mórz. Dzięki projektowi PuertAlMar w porcie przetestowano innowacyjne materiały biomimetyczne, które z powodzeniem przyczyniły się do zwiększenia obecności lokalnej fauny bezkręgowców morskich, która ostatecznie przyciąga większe gatunki i przyczynia się do odbudowy zdrowych ekosystemów.

Na Malcie Fundusz Spójności wsparł utworzenie zakładu odzysku wielu materiałów w Häl Far. Celem jest poprawa zdolności gospodarowania odpadami poprzez oddzielanie materiałów nadających się do odzysku, zanim pozostałości trafią na składowisko, ograniczenie ilości odpadów na składowiskach oraz maksymalizację ponownego użycia.

W zakładzie zbierane będą drewno, tekstylia, odpady elektryczne i sprzęt elektroniczny. Oczekuje się, że w pierwszych latach zebranych zostanie około 14 000 ton pozostałości, a do 2029 r. ilość ta wzrośnie do prawie 20 000 ton. Pozwoli to zaoszczędzić cenne grunty na wyspie i chronić środowisko.

Finansowany przez REACT-EU projekt „[E-BUS RGTR](#)” wyposażył regionalną sieć autobusów w Luksemburgu w nowe autobusy elektryczne. Ten projekt o wartości 35 mln EUR przyczynia się do realizacji celu polityki spójności, jakim jest zmniejszenie emisji CO₂ z pojazdów z silnikami spalinowymi. Jest to projekt pilotażowy, a instalacja elektrycznych linii autobusowych będzie kontynuowana, aby docelowo osiągnąć zerowe emisje w luksemburskiej sieci autobusowej do 2030 r.

W 2023 r. w Segedynie (Szeged) na południu Węgier zainaugurowano największy geotermalny system grzewczy w UE. UE przeznaczyła 23 mln EUR na zapewnienie czystej, odnawialnej i przystępnej cenowo energii dla ponad 28 000 gospodarstw domowych i ponad 400 budynków publicznych na tym obszarze. Zmniejszy to koszty energii i emisje gazów cieplarnianych

w mieście o 60 %. Zważywszy że ponad 25 % ludności UE mieszka na obszarach o wystarczających zasobach geotermalnych, wiele innych regionów UE może wykorzystywać energię ze źródeł odnawialnych, aby uniezależnić się od rosyjskiego gazu.

W Estonii przedsiębiorstwo typu start-up na obszarze wiejskim otrzymało wsparcie w ramach EFRROW na opracowanie innowacyjnego materiału opakowaniowego z wełny odpadowej, mającego zastąpić folię bąbelkową z tworzyw sztucznych. [Projekt Woola](#) przyczynia się do ograniczenia ilości

odpadów – ponieważ rolnicy zazwyczaj zakupują lub palą do 90 % wełny, którą produkują każdego roku – oraz do stworzenia praktycznego systemu recyklingu wełny odpadowej. Ponadto materiały opakowaniowe na bazie wełny mogą być wielokrotnie wykorzystywane w sposób zrównoważony, w związku z czym wprowadzono system zwrotów dla klientów. Projekt wspiera również tworzenie nowych możliwości zatrudnienia.

Zapobieganie pożarom w lasach i na obszarach wiejskich w Grecji i we Włoszech oraz ich zwalczanie to jedno z największych wyzwań dla lokalnych strażaków. Wczesne wykrywanie pożarów lasów w regionach Apulii we Włoszech i Epiru w Grecji jest obecnie możliwe dzięki sieci kamer, czujników i stacji pogodowych. Modele komputerowe pomagają przewidzieć ich rozprzestrzenianie się, zapewniając władzom możliwość szybkiej i skutecznej reakcji.

Finansowany ze środków EFRR [projekt OFIDIA2](#) pomaga ratować mienie i życie ludzkie zagrożone w związku z coraz częstszymi pożarami lasów w gorących i suchych miesiącach letnich w regionie Morza Śródziemnego. Sieć kamer o wysokiej rozdzielczości, czujników i stacji pogodowych połączonych ze sterownią obejmuje 100 hektarów lasów w Apulii. W Grecji kamery, drony i dwa pojazdy terenowe patrolują ponad 15 000 km² lasów w Epirze.

W Polsce otwarto najdłuższy podwodny tunel w UE finansowany ze środków unijnych. [Tunel pod Świną](#) łączy wyspy Uznam i Wolin oraz centrum Świnoujścia z resztą kraju. Zapewnia on sprawne połączenie komunikacyjne dla mieszkańców i turystów i służy jako katalizator rozwoju gospodarczego regionu. Świnoujście jest również jednym z ważnych kierunków

turystycznych w Polsce – corocznie odwiedza go 2,5 mln turystów, którzy będą obecnie mogli skorzystać z nowego tunelu. Na projekt ten przeznaczono środki w wysokości 162,3 mln EUR w ramach polityki spójności (całkowity budżet wyniósł 191,5 mln EUR).

W tym roku otwarto jeden z największych projektów finansowanych w ramach polityki spójności – most wiszący koło miasta Braïla (Brăila) w Rumunii. Łączy on porty Morza Czarnego i deltę Dunaju z resztą kraju oraz z szerszą transeuropejską siecią transportową. Na realizację tego projektu przeznaczono z funduszy polityki spójności 363 mln EUR.

Most o czterech pasach ruchu ma długość dwóch kilometrów i znajduje się 38 metrów nad rzeką. Jest największym mostem w Rumunii, największym mostem na Dunaju oraz trzecim pod względem wielkości mostem wiszącym w UE. Oczekuje się, że skróci on czas podróży o około 50 minut i będzie wykorzystywany przez około 11 400 pojazdów dziennie.

Znaczne wsparcie z EFRR umożliwiło zakończenie budowy mostu Pelješa w Chorwacji w lipcu 2022 r. Most ma długość ponad 2,4 km i zapewnia bezpośrednie połączenie drogowe między Chorwacją kontynentalną a południową Dalmacją. Znacznie skraca czas podróży (z 59 do 22 minut) i zwiększa dostępność południowej Dalmacji.

3.3. Wzrost gospodarczy sprzyjający włączeniu społecznemu

UE kontynuuje realizację swojej agendy społecznej, w szczególności od chwili przyjęcia Europejskiego filaru praw socjalnych. W tym kontekście fundusze ESI stanowią podstawę reform strukturalnych, służących m.in. modernizacji usług publicznych, wspieraniu zatrudnienia ludzi młodych, zmniejszaniu ubóstwa i nierówności oraz przeciwdziałaniu różnicom w traktowaniu kobiet i mężczyzn, bezdomności i wykluczeniu mieszkaniowemu.

Do końca 2022 r. projekty zmierzające do poprawy możliwości zatrudnienia doprowadziły do osiągnięcia następujących celów:

- 64,5 mln uczestników, w tym 22,2 mln osób bezrobotnych i 24,9 mln osób biernych zawodowo, otrzymało wsparcie ze środków EFS i Inicjatywy na rzecz zatrudnienia ludzi młodych;
- spośród osób objętych wsparciem 1,5 mln osób było zaangażowanych w poszukiwanie pracy, 3 mln kształciło się lub szkoliło, 10,2 mln zdobyło kwalifikacje, 7,4 mln było zatrudnionych po zakończeniu działania EFS, a 6,8 mln miało pracę sześć miesięcy później;
- wsparcia udzielono prawie 4,1 mln osób z niepełnosprawnościami i nieco ponad 9,1 mln osób z grup zmarginalizowanych (np. migrantów, osób obcego pochodzenia i członków mniejszości);
- 47 % uczestników miało niskie umiejętności zawodowe, a 14 % uczestników stanowili migranci, osoby obcego pochodzenia lub członkowie mniejszości.

Inwestycje na rzecz wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu stanowią około 24 % całkowitego finansowania z funduszy ESI. 179 mld EUR przeznaczono na trzy tematy uwzględnione w tym rozdziale: **trwale, wysokiej jakości zatrudnienie** (60 mld EUR), **włączenie społeczne** (71 mld EUR) oraz **kształcenie i szkolenie zawodowe** (47 mld EUR). Do końca 2022 r. wydatki wyniosły 142 mld EUR (79 % łącznej planowanej kwoty na ten rozdział).

Rys. 4 Wskaźniki realizacji w zakresie wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu

Zaobserwowano różnice, jeżeli chodzi o postępy finansowe w realizacji poszczególnych tematów. Kształcenie i szkolenie zawodowe to temat, w którym postęp jest najszybszy (wydano już 84 % całkowitego budżetu). Na kolejnym miejscu znajdują się inwestycje w trwałe, wysokiej jakości zatrudnienie (wydano już 81 % wszystkich zaplanowanych kwot). Włączenie społeczne zajmuje ostatnie miejsce pod względem wydatkowania (wydano jak dotąd 76 % całkowitego budżetu, czyli nieco poniżej średniej dla rozdziału dotyczącego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu).

Kryzys związany z COVID-19 oddziałował pośrednio na całe społeczeństwo i ludzi na różne sposoby. Europejska agenda społeczna oraz Europejski filar praw socjalnych mają obecnie do odegrania większą rolę niż kiedykolwiek wcześniej – są niezbędne dla złagodzenia gospodarczych i społecznych skutków pandemii COVID-19 oraz nadania gospodarkom i społeczeństwom UE bardziej włączającego i zrównoważonego charakteru i większej odporności oraz lepszego przygotowania ich na wyzwania i szanse związane z transformacją ekologiczną i cyfrową. W obecnym scenariuszu krytycznym fundusze ESI stanowią podstawę reform strukturalnych, służących m.in. modernizacji usług publicznych, wspieraniu zatrudnienia ludzi młodych oraz zmniejszaniu ubóstwa i nierówności.

Instrumenty CARE i SAFE

Aby pomóc państwom i regionom UE w radzeniu sobie z napływem uchodźców uciekających przed rosyjską agresją na Ukrainę, Komisja zaproponowała [pakiet CARE](#) (działania polityki spójności na rzecz uchodźców w Europie). Oprócz tego bezpośredniego wsparcia dla uchodźców środki w ramach CARE pomogły zmniejszyć obciążenie budżetów krajowych państw członkowskich dzięki wypłacie dodatkowej płynności w wysokości około 13,6 mld EUR. Dotychczas 17 państw członkowskich skorzystało z proponowanych elastycznych rozwiązań i przeprogramowało około 1,3 mld EUR na wsparcie uchodźców. Najczęstszymi środkami w ramach CARE są włączenie uchodźców

wojennych do głównych programów integracji społecznej, zapewnienie opieki zdrowotnej, żywności, podstawowej pomocy i wskazówek dotyczących rynku pracy. Środki te często obejmują również kursy językowe, edukację, usługi społeczne i opiekę nad dziećmi. Podobne wsparcie będzie kontynuowane w ramach programów na lata 2021–2027, które również zachęcają do podejmowania działań integracyjnych.

Instrument SAFE (wspieranie przystępnej cenowo energii) ma łagodzić skutki wysokich cen energii dla przedsiębiorstw w konkretnych sektorach o wysokim zużyciu energii. Pozwala także na dalsze przekierowanie niewydatanych środków, tak aby można je było wykorzystać na wsparcie MŚP oraz gospodarstw domowych znajdujących się w trudnej sytuacji, szczególnie dotkniętych negatywnymi skutkami wysokich cen energii, oraz na finansowanie mechanizmów zmniejszonego wymiaru czasu pracy w celu utrzymania zatrudnienia. Odkąd wszedł w życie 28 lutego 2023 r., zaczęły już pojawiać się pierwsze zmiany w programie i spodziewane są kolejne.

Co się tyczy **włączenia społecznego**, na które najwięcej środków przeznaczanych jest właśnie z EFS, wartość finansowania wybranych dotychczas projektów wynosi ponad 62 mld EUR. Dzięki wsparciu unijnemu w ramach EFRROW zwiększono zdolność infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi i kształcenia, obsługującej ponad 24 mln osób, a 63 mln osób z całej UE korzysta obecnie z ulepszonych usług zdrowotnych.

W ramach EFRROW zapewniono wsparcie ponad 175 000 działań przyczyniających się do poprawy włączenia społecznego na obszarach wiejskich. Środki z EFRROW posłużyły również do wsparcia lokalnych społeczności wiejskich realizujących swoje własne strategie rozwoju lokalnego. Ponad 3 650 lokalnych grup działania wdrażających strategie rozwoju lokalnego obejmuje ponad 60 % ludności wiejskiej w UE, zrzeszając zainteresowane strony z sektora publicznego i prywatnego oraz z sektora społeczeństwa obywatelskiego aktywne w danych obszarach.

W ramach EFRROW uruchomiono specjalny środek w celu zapewnienia nadzwyczajnego tymczasowego wsparcia rolnikom i MŚP na obszarach wiejskich, które szczególnie odczuły skutki pełnoskalowej inwazji Rosji na Ukrainę. Środek wdrożono w ramach 26 krajowych lub regionalnych programów rozwoju obszarów wiejskich w 10 państwach członkowskich, a planowana łączna kwota wydatków publicznych w tym kontekście wynosi 548 mln EUR. Do końca 2022 r. pozwoliło to na wsparcie ponad 34 000 gospodarstw rolnych i 450 MŚP.

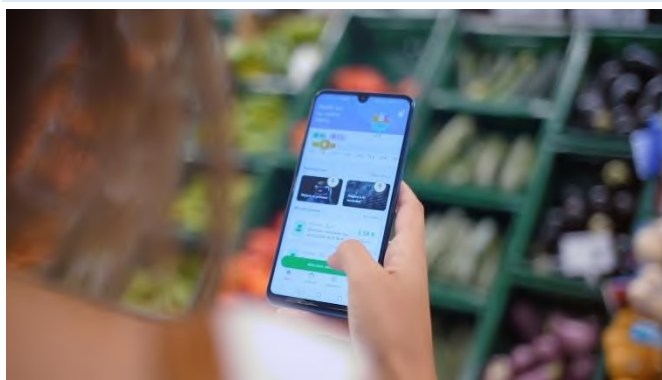
Na wybrane projekty w zakresie **kształcenia i szkolenia** przeznaczono 52 mld EUR. Do końca 2022 r. ze wsparcia z EFS i Inicjatywy na rzecz zatrudnienia ludzi młodych skorzystało 29,8 mln osób o niskich umiejętnościach zawodowych, 10,2 mln osób zdobyło dzięki niemu kwalifikacje, a 3 mln uczestniczyło w kształceniu i szkoleniach.

Przykłady projektów finansowanych z funduszy ESI, przyczyniających się do wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu

We wrześniu 2023 r. w stolicy Estonii Tallinie otwarto [państwowe gimnazjum Pelgulinna](#). Budynek powstał zgodnie z zasadami zrównoważonej architektury (nowy europejski Bauhaus), a głównym wykorzystanym materiałem budowlanym było lokalne drewno. Szkoła zapewnia nowoczesne i innowacyjne środowisko edukacyjne dla około 330 uczniów. Z EFRR przeznaczono środki w wysokości 28 mln EUR (całkowity budżet wyniósł 33 mln EUR).

Inicjatywa FAST-CARE odegrała kluczową rolę we wspieraniu Słowacji w radzeniu sobie z kryzysem humanitarnym i cierpieniami wynikającymi ze skutków inwazji Rosji na sąsiednią Ukrainę. Uruchomiono ponad 300 mln EUR na pomoc w przyjmowaniu i zakwaterowaniu uchodźców wojennych. W ramach inicjatywy pokryto koszty usług transportowych, pomocy psychologicznej i medycznej. Ponadto ukraińscy uczniowie otrzymali bony na zakup sprzętu informatycznego, aby mogli szybciej zaadaptować się w słowackim systemie edukacji.

W Hiszpanii finansowanie unijne pomogło Walenckiemu Instytutowi Finansowemu w utworzeniu linii kredytowej, za pośrednictwem której oferowane są pożyczki partycypacyjne na wsparcie wzrostu i rozwoju przedsiębiorstw typu start-up w hiszpańskiej Wspólnocie Walenckiej. Priorytetowo traktuje się przedsiębiorstwa, które wykazują się wysokim stopniem

innowacyjności. Przykładem przedsiębiorstwa wspieranego za pośrednictwem pożyczek jest [FoodRation4All](#), które podejmuje działania mające skutki społeczne w sektorze spożywczym. Główny projekt przedsiębiorstwa nosi nazwę „Nadie sin su ración diaria” (nikt bez codziennej racji żywnościowej). Obejmuje on aplikację, która ułatwia darowizny na rzecz banków żywności, a tym samym wspiera włączenie społeczne osób, które z nich korzystają.

Dzięki finansowaniu z EFS projekt „Zintegrowane usługi dla społeczności lokalnych” w Rumunii zapewnia usługi wsparcia dla ponad 100 zmarginalizowanych społeczności. Szczególnie wrażliwi obywatele Rumunii znaleźli wsparcie potrzebne aby radzić sobie w trudnym środowisku, oraz uniknąć izolacji i wykluczenia społecznego, zyskując szansę na dostęp do edukacji i podstawowych usług medycznych. Celem projektu było rozwiązanie problemu niskiego poziomu wykształcenia i ograniczonego dostępu do usług socjalnych i medycznych poprzez zapewnianie doradztwa szkolnego, poradnictwa zawodowego, pielęgniarstwa środowiskowego i usług socjalnych. Działania są obecnie rozszerzane przy wsparciu z EFS+, aby wspomóc kolejne 2 000 społeczności w ramach rumuńskiego [programu na rzecz włączenia społecznego i godności](#).

Dzięki wsparciu z EFRR w Krośnie w województwie podkarpackim we wschodniej Polsce utworzono jednostkę rehabilitacji zawodowej. Jednostką zarządza Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną. Projekt poprawił perspektywę zatrudnienia 26 osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym. W ramach projektu utworzono dwa nowe

punkty produkcyjno-usługowe: sklep rzemieślniczy o nazwie „Przystań Artystyczna” i cukiernię „Na Polance”.

Dzięki CARE 4 mln EUR z REACT-EU przeznaczono na niemiecki projekt pilotażowy dotyczący zatrudnienia uchodźców w kraju związkowym Nadrenia-Palatynat, aby pomóc Ukraińcom w integracji ze społeczeństwem niemieckim. W ramach projektu koncentrowano się na wspieraniu ludzi w pokonywaniu barier, które napotkali po przybyciu, takich jak brak opieki nad dziećmi, oraz pomagano im w poszukiwaniu mieszkania lub kursów językowych. Zapewniano dostosowane do potrzeb wsparcie i doradztwo w zakresie najlepszych sposobów korzystania z usług socjalnych.

W Grecji EFRROW umożliwił zorganizowanie warsztatów robienia makaronu i dżemu dla osób młodych ze znaczną niepełnosprawnością intelektualną. [Warsztaty „AxiZO”](#) dały tej szczególnie wrażliwej grupie możliwości szkolenia i zatrudnienia pod nadzorem i przy wsparciu wyspecjalizowanego personelu stowarzyszenia Agioi Theodoroi. Jest to wyjątkowa usługa w prefekturze Rodopi (północno-wschodnia Grecja), ponieważ przynosi korzyści osobom z niepełnosprawnościami intelektualnymi, które nie kwalifikują się do wsparcia ze strony rządu. Projekt przeciwdziałał wykluczeniu społecznemu i dyskryminacji, promując rozwój lokalny poprzez tworzenie miejsc pracy i dywersyfikację źródeł dochodów dla lokalnych producentów.

3.4. Wzmacnianie potencjału instytucjonalnego i skuteczności administracji publicznej

Rys. 5 Wskaźnik realizacji w zakresie sprawnej administracji publicznej

Na projekty dotyczące zdolności instytucjonalnych i na przeprowadzanie reform w tym obszarze przeznaczono 6,8 mld EUR. Wydatki na działania w terenie wyniosły 4,9 mld EUR (73 % łącznej planowanej kwoty). Uzupełnieniem tych działań było nie tylko

wsparcie z funduszy ESI, ale również wsparcie w ramach programu wspierania reform strukturalnych, który przekształcono obecnie w Instrument Wsparcia Technicznego ⁽¹²⁾.

W ramach tego celu z EFS wsparto:

- 840 000 uczestników w ramach uczenia się przez całe życie i kursów szkoleniowych;
- 3 000 projektów ukierunkowanych na administrację publiczną lub usługi publiczne na szczeblu krajowym, regionalnym lub lokalnym.

Przykład projektu finansowanego z funduszy ESI, który przyczynia się do wzmocnienia zdolności instytucjonalnych i administracji publicznej

Portugalska gmina Funchal wdrożyła wspierany z EFRR projekt „Sklep obywatelski”, w ramach którego scentralizowano zarówno usługi bezpośrednie, jak i usługi *online* na jednej platformie internetowej. W ramach projektu zrestrukturyzowano wewnętrzne funkcjonowanie gminy i przyjęto bardziej wydajne i produktywne metody pracy. Pozyskano również nowe systemy informatyczne, które przyczynią się do ograniczenia biurokracji, nieskuteczności zarządzania i długotrwałych procedur.

3.5. Rozwój terytorialny i rozwój obszarów miejskich

W latach 2014–2020 na zintegrowany rozwój terytorialny oraz zrównoważony rozwój obszarów miejskich zaplanowano przeznaczenie w ramach głównych celów przedstawionych w powyższych sekcjach około 42 mld EUR. Do końca 2022 r. wydano 65 % kwoty planowanego przydziału w ramach polityki spójności (27 mld EUR), czyli więcej niż na koniec 2021 r. (52 %), ale nadal znacznie poniżej średniego wskaźnika wydatków wynoszącego 75 %.

Projekty wybrane w ramach strategii zintegrowanego rozwoju przyniosą następujące rezultaty:

- 49 mln m² wyremontowanych lub na nowo zagospodarowanych otwartych powierzchni miejskich dostępnych dla mieszkańców;
- ok. 4 mln m² wyremontowanych lub nowo wybudowanych budynków publicznych i ponad 28 000 odnowionych mieszkań.

⁽¹²⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/240 z dnia 10 lutego 2021 r. ustanawiające Instrument Wsparcia Technicznego (Dz.U. L 57 z 18.2.2021, s. 1). Dostępne również pod adresem: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/240>.

Przykład projektu finansowanego z funduszy ESI, który przyczynia się do rozwoju terytorialnego i rozwoju obszarów miejskich

Wcześniej opuszczoną halę Wintercircus w Gandawie w Regionie Flamandzkim w Belgii

przekształcono w centrum kultury, przedsiębiorczości i innowacji w ramach projektu finansowanego ze środków EFRR. Na łącznej powierzchni ponad 6 000 m² znajduje się podziemna sala koncertowa z 500 miejscami i 4 350 m² przestrzeni coworkingowej i pomieszczeń biurowych dla przedsiębiorstw typu start-up i scale-up z sektora kreatywnego i technologicznego. Dawna arena cyrkowa o powierzchni

1 200 m² jest centralnym elementem kompleksu, w którym znajduje się również kawiarnia, restauracja, bar na tarasie i sklep.

3.6. Współpraca terytorialna – Interreg

W ramach EFRR udziela się wsparcia na rzecz wdrażania programów europejskiej współpracy terytorialnej, w których inwestuje się we współpracę o charakterze transgranicznym, transnarodowym i międzyregionalnym. Na programy te przeznaczono prawie 13 mld EUR z kwoty planowanego przydziału, z czego 10 mld EUR już wydano (80 % planowanej kwoty). Do końca 2022 r. realizacja finansowa programów współpracy przebiegała w podobnym tempie jak realizacja programów krajowych i regionalnych.

Niektóre osiągnięcia programów współpracy terytorialnej zostały uwzględnione we wskaźnikach zagregowanych w ramach kluczowych tematów inwestycji, natomiast niektóre specjalne wskaźniki są wykorzystywane do pomiaru aspektu wspieranych projektów związanego ze współpracą:

- ponad 40 000 przedsiębiorstw uczestniczyło w realizacji transgranicznych, transnarodowych lub międzyregionalnych projektów badawczych;
- ponad 178 000 osób uczestniczyło w inicjatywach na rzecz mobilności pracowników;
- ponad 190 000 osób młodych uczestniczyło we wspólnych transgranicznych programach kształcenia i szkolenia.

Przykłady projektów finansowanych z funduszy ESI przyczyniających się do wsparcia współpracy terytorialnej

Projekt DESAL+ był realizowany głównie na Wyspach Kanaryjskich, a także na Maderze i Azorach. Jego celem było zwiększenie doskonałości badań i rozwoju w zakresie odsalania wody oraz wiedzy na temat związku między wodą odsalaną a energią. Był on współfinansowany ze środków EFRR w ramach programu współpracy terytorialnej Interreg między Maderą, Azorami i Wyspami

Kanaryjskimi.

Transgraniczny projekt [SUMBA](#) pomógł planistom i władzom miejskim w regionie Morza Bałtyckiego zwiększyć zrównoważoną mobilność miejską za pomocą narzędzi, które pomagają w ocenie i planowaniu rozwiązań w zakresie mobilności intermodalnej oraz włączaniu ich do planów i polityk transportowych ich miast i gmin. W ramach [SUMBA+](#) przeanalizowano i przetestowano środki, które ułatwiają intermodalne i zrównoważone dojazdy do pracy, m.in. centra mobilności, plany organizacji ruchu, biblioteki rowerowe i cyfrowe środki przekazywania informacji o strategiach transportowych.

Ze środków EFRR współfinansowano [projekt Interreg EMR Connect](#), który usprawnił współpracę transgraniczną między operatorami transportu publicznego w euroregionie Moza-Ren, który znajduje się na granicy Belgii, Niemiec i Niderlandów. Stworzono nowe taryfy, przetestowano nowe technologie i rozszerzono usługi, takie jak współdzielenie rowerów elektrycznych. Najważniejszym osiągnięciem było przetestowanie i wdrożenie innowacyjnego interoperacyjnego systemu biletowego między Niemcami a Niderlandami, który mógłby również zostać rozszerzony na Belgię.

4. EWALUACJE DOKONYWANE PRZEZ PAŃSTWA CZŁONKOWSKIE

Wraz ze zbliżającym się zakończeniem etapu wdrażania okresu programowania 2014–2020 państwa członkowskie kontynuowały działania ewaluacyjne, podejmując stałe starania na rzecz oceny wpływu działań wspieranych z funduszy ESI oraz stopniowo zmniejszając liczbę ewaluacji ukierunkowanych na ocenę aspektów związanych z wdrażaniem.

Ustalenia z ewaluacji przeprowadzonych w państwach członkowskich są zazwyczaj związane z określonym kontekstem, w którym realizuje się działania objęte wsparciem. Wyciąganie wniosków dotyczących ogólnej ważności ustaleń nie byłoby właściwe, ale w niektórych przypadkach liczba ewaluacji i ich zasięg geograficzny umożliwia określenie pewnych spójnych skutków.

Skutki te obejmują ściślejszą współpracę między ośrodkami badawczymi a przedsiębiorstwami, która prowadzi do zwiększenia zdolności przedsiębiorstw do wprowadzania innowacji i otwierania nowych możliwości handlowych. W sektorze

rolnym znaczna część ewaluacji wykazała pozytywny wpływ na konkurencyjność gospodarstw rolnych.

Na ścieżce transformacji ekologicznej i cyfrowej pozytywne wyniki odnotowuje się w zakresie wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych i zmniejszenia zużycia w przedsiębiorstwach oraz w budynkach prywatnych i publicznych, a także w zakresie dostępności cyfrowych usług na potrzeby organów publicznych i przedsiębiorstw.

Ewaluacje wpływu pandemii COVID-19 na realizację programów wykazały, że kryzys zdrowotny był głównym czynnikiem ograniczenia udziału w projektach, opóźnienia realizacji i zwiększania ryzyka nieosiągnięcia celów. Podobne negatywne skutki były również spowodowane wzrostem cen energii oraz, ogólniej rzecz biorąc, wysoką inflacją i wojną w Ukrainie (zwłaszcza w państwach członkowskich graniczących z Ukrainą).

Jednocześnie Komisja pracuje nad ewaluacją *ex post* funduszy na lata 2014–2020, które wyniki zostaną przedstawione pod koniec 2024 r. Ustalenia te, wraz z dowodami z ewaluacji przeprowadzonych przez państwa członkowskie, pomogą w przeglądzie śródkresowym programów na lata 2021–2027 oraz w przygotowaniu nowego okresu programowania po 2027 r.

Towarzyszący niniejszemu sprawozdaniu dokument roboczy służb Komisji zawiera więcej szczegółowych informacji na temat ustaleń z przeprowadzonych przez państwa członkowskie i Komisję ewaluacji programów wspieranych przez fundusze ESI.

5. WNIOSKI

Fundusze ESI od ponad 30 lat stanowią stabilny czynnik promujący inwestycje w UE. Dzięki swojemu długoterminowemu zakresowi i tematycznemu ukierunkowaniu kierują one środki na wzmocnienie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej regionów UE. Zapewniają silne wsparcie, aby pomóc regionom i przedsiębiorstwom sprostać wyzwaniom związanym z transformacją ekologiczną i cyfrową. Pomagają również pracownikom w zdobyciu umiejętności zwiększające ich produktywność i szanse na lepszą pracę.

Tymczasowe zakłócenia spowodowane kolejnymi kryzysami wykorzystano jako okazję do przekierowania funduszy ESI oraz ich systemów wdrażania. Kryzys zdrowotny wywołany pandemią COVID-19 doprowadził do zastrzyku nowych zasobów i dostosowania przepisów, aby lepiej odpowiadały nowym okolicznościom. Finansowanie trafiło do tych, którzy najbardziej odczuli kryzys, między innymi do osób znajdujących się w trudnej sytuacji, pracowników, MŚP i zakładów opieki zdrowotnej.

Od wczesnych etapów kryzysu uchodźczego wywołanego pełnoskalową inwazją Rosji na Ukrainę państwa członkowskie i Komisja szybko przeciwdziałały negatywnym skutkom i zapewniały pomoc osobom najbardziej narażonym. Aby to umożliwić, w rekordowym czasie wprowadzono zmiany w programach polityki spójności. Instrument „Działania polityki spójności na rzecz uchodźców w Europie” (CARE) oraz dwie inne podobne inicjatywy (CARE+ i FAST-CARE) zapewniały wsparcie na rzecz długoterminowych ścieżek integracji uchodźców, a także środków natychmiastowej pomocy, w szczególności w zakresie mieszkalnictwa i opieki zdrowotnej.

Jeżeli chodzi o powiązany kryzys energetyczny wywołany pełnoskalową inwazją Rosji na Ukrainę, UE szybko udzieliła pomocy gospodarstwom domowym znajdującym się

w trudnej sytuacji oraz pracownikom i MŚP borykającym się ze zwiększonymi kosztami energii, przyjmując instrument wspierania przystępnej cenowo energii (SAFE). Oprócz tej szybkiej reakcji na kryzysy w ramach polityki spójności nadal zapewnia się wsparcie finansowe ze środków publicznych na rzecz rozwoju odnawialnych źródeł energii i sieci energetycznych, a także środków w zakresie efektywności energetycznej. Pełnoskalowa inwazja Rosji na Ukrainę potwierdziła kluczowe znaczenie bezpieczeństwa energetycznego i konieczność przejścia na gospodarkę neutralną dla klimatu.

Oprócz szybkiej reakcji na poszczególne kryzysy fundusze ESI w dalszym ciągu promują długoterminowe inwestycje na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia, inwestując w rozwój społeczny i sprzyjają unijnej współpracy terytorialnej. Konkretnie osiągnięcia opisane w niniejszym sprawozdaniu w pełni to potwierdzają.

Zasoby finansowe udostępnione w ramach budżetu na lata 2021–2027 są nadal przeznaczane na kluczowe inwestycje w dziedzinie zatrudnienia i wzrostu gospodarczego, a w szczególności na tworzenie UE bardziej sprzyjającej włączeniu społecznemu oraz przechodzenie na bardziej ekologiczną i niskoemisyjną gospodarkę. Oczekuje się, że kwota 378 mld EUR (545 mld EUR, jeśli uwzględni się współfinansowanie krajowe) udostępniona w ramach polityki spójności na nadchodzące lata pozwoli stworzyć 1,3 mln miejsc pracy i zwiększy PKB UE o 0,5 % do 2030 r. Fundusze ESI zostaną przeznaczone na wsparcie około 850 000 przedsiębiorstw. Ponad 6,5 mln bezrobotnych otrzyma pomoc w zmianie i podnoszeniu kwalifikacji, a ponad 3,5 mln gospodarstw domowych i przedsiębiorstw skorzysta z dostępu do sieci szerokopasmowych o bardzo dużej przepustowości. Fundusze polityki spójności zapewnią 16,4 mln osób dostęp do czystej wody i poprawią charakterystykę energetyczną w ponad 723 000 lokalach mieszkalnych, a także zwiększą zdolność produkcyjną w zakresie energii odnawialnej o 20 000 MW (co odpowiada ponad 8 000 wiatraków lub około 20 nowym elektrowniom jądrowym).